

og for en væsentlig Del netop farve Behandlingen af disse Love, og jeg vil nu ogsaa sige, at paa intet Omraade gjælder det i højere Grad end ved Ordningen af Skolevæsenet, som er det til Grund liggende for hele vort Folks Udvikling og Dannelse. Paa hvilket andet Omraade skulde den forskjellige Livsopfattelse kunne gjøre sig i højere Grad gjældende end her? Og det har da ogsaa viist sig at være saa, ikke alene hos os, men gjenmeegaende ogsaa i alle andre Lande, at Spørgsmaalet om Ordningen af det offentlige Undervisningsvæsen har været et af de fornemste og vigtigste Punkter ethvert politisk Partis Program. Der er nu den Eiendommelighed, som jeg vil gjøre opmærksom paa, at i adskillige andre Lande er det Demokratiet, der har optaget den tvungne Undervisning, Skolevæsenet, som sit politiske Program (Hør!) Jeg nævner dette netop som noget Mærkeligt, for jeg tror nu, at dette hviler paa en Misforstaaelse; det hviler paa en misforstaaet Overtro om den Gode, som Staten har til at løse en Opgave af den Natur, en Misforstaaelse af Statens Gode, som ganske vist, navnlig i et Land som Frankrig, hvor dette Spørgsmaal særlig i denne Tid staar paa Dagsordenen, har kostet dyre Erfaringer; man har knyttet Overtro til Statens Myndighed og Gode til at udrette noget Afgjørende paa dette Omraade. Hos os er det omvendt eller i alt Fald for en væsentlig Del omvendt. En væsentlig Del af det danske Demokrati har ikke taget den tvungne Undervisning, Skolevæsenet, op som et Led af sit Program, og det er meget naturligt, at der i den Henseende er noget Eiendommeligt for Danmark, for jeg veed ikke noget andet Sted, hvor i det Omfang som hos os den frie Skole, den frie Undervisning er bleven saadan udviklet og fremmet. Initiativet taget fra Befolkningens egen Side, saavel i Stolen hos Børn som hos den voksne Ungdom. Udviklingen af Skolevæsenet her til Lands er for en væsentlig Del noget for det danske Folk Eiendommeligt. Det er i den Grad berettiget at udtale dette, at det ikke kan være nogen ubekendt, at man andet Steds fra har søgt Veiledning hos os med Hensyn til, hvorledes denne stærke danske Udvikling er foregaaet, og søgt at hente sine Manstre herfra. Det er derfor naturligt, at i alt Fald en væsentlig Del af det danske Demokrati stiller sig paa dette Omraade anderledes end det europæiske Demokrati. Almindelighed, thi gjorde det ikke det, vilde det have fillert sig i et skjovt, et misforstaaet Forhold til en af de stærkeste Kræfter, som er oppe i vort Folk for Diebliffet. Det er nu for mig mærkeligt, at det er vore Modstandere fra højre Side, der fortrinsvis have gjort Skolevæsenet til deres Program. Man hørte det med stærke Ord fremfat af den ærede sidste Læser, og vi have hørt det paa Valgtribunerne rundt omkring i Landet gennem flere Aar, at Alfa og Omega er en stærk Organisation

af det offentlige Undervisningsvæsen, naturligvis baseret paa Lovg (En Stemme: Paa Pligt!), eller paa Pligt, hvis man nu anser dette for en smukkere Benævnelse; jeg tror, at de to Udtryk i Realiteten komme ud paa det Samme. Jeg tror, man der mener at have fundet et Arkanaum, et Universalmiddele mod alle Samfundsønder, et Middele, hvis Værd man overdriver i en ganske overordentlig Grad, og ser man hen til, hvad Erfaringen lærer, forekommer det mig ogsaa at være værd at lægge Mærke til, at Skolevæsenets Paradis, som jo er det store Lydsland, er der vistnok mere end i noget andet Land Fare for, at de Bestræbelser, som i Virkeligheden ere samfundsøndeste, kunne komme til at gjøre sig gjældende paa en for hele Samfundet truende Maade. Jeg er overbevist om, at der i Diebliffet er mere Fare for Lydsland i den Henseende end i noget andet europæisk Land (Vilje: Paa Grund af Skolevæsenet?). Jeg siger ikke paa Grund af Skolevæsenet, men jeg spørger kun: Hvilken Erfaring har man paa dette Omraade at støtte sig til? Og den Erfaring, man skulde beraabe sig paa, skulde da vel hentes fra det Land, hvor Skolevæsenet blomstrer fortrinsvis? (En Stemme: Men herhjemme?). Det ærede Medlem vil hente Exemplet fra os selv, men jeg har netop i Diebliffet gjort opmærksom paa, hvor eiendommeligt Danmark paa dette Omraade er stillet, og at vi ved den Udvikling, den frie Skole her til Lands har faaet, ikke blot have opnaaet den frie Skole, og hvad dertil knytter sig, men at der tillige er trængt saadanne Lærere og Ideer ind i den offentlige Skole, Statskolen, der have friet os for mere farlige Følger, end der ellers vilde have viist sig. — Mit Standpunkt er, det vedfjender jeg mig, principielt mod Skolevæsenet, idet jeg gaar ud fra, at vi paa Skolevæsenet ikke maa se Staten staaende i Forhold til Individerne, men til Familierne. De nordiske Samfund — og det tror jeg er en Eiendommelighed for dem ogsaa i Modsetning til de sydlandske, de romanske Folk — hvile paa Familierne som deres Grundlag, det er paa de mange Tusind Hjem, at det danske Samfund og de nordiske Samfund i Almindelighed blive opbyggede, og det ligger ogsaa i vor Forfatning; thi naar denne hjemler de 30aarige Mænd Valgret, er det ikke Individerne, der dermed betegnes, men det er, som ogsaa udviklet i Valgloven, dem, der have Børd, Dug og Diss, altsaa væsentlig betragtes som Hovedet for Familien. Den Stemme, den 30aarige Valger afgiver, er ikke den, der bliver til i hans egen individuelle Billie, men i den Billie, der har udviklet sig i hans Hjem ved Samlivet med Kone og Børn, og derved er hele det danske Folk blevet stemmeberettiget. Jeg siger altsaa, at vor Forfatning støtter denne Betragtning, og jeg vilde anse det for en af de største Brøder, vi kunde begaa, om vi ville kryde Familienbaandet paa den ene eller den anden Maade.